

SAK

SAK:n kunta- ja aluevaaliohjelma 2025

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK

Pitkäsillanranta 3, PL 157, 00531 Helsinki
020 774 000 - sak@sak.fi - www.sak.fi

Seuraa meitä somessa

 SAKSuomenAmmattiliittojenKeskusjarjesto

 @duunarit

 @sak_ffc

Sisältö

Johdanto	4
1. KUNNAT	6
1.1 Kuntien työllisyyspalveluiden laatu ja rahoitus	6
1.2 Varhaiskasvatus ja peruskoulu tulevaisuuden perustana	7
1.3 Maksuton ja laadukas toinen aste	8
1.4 Hyvälaatuiset julkiset hankinnat keskiöön	9
1.5 Kuntien ilmastotoimet	10
1.6 Liikunta- ja kulttuuripalvelut terveyden edistäjänä	12
1.7 Maahanmuuttajien kotoutumispalvelut	12
2. HYVINVOINTIALUEET	13
2.1 Hyvinvointialueiden talous sekä palvelujen organisointi kuntoon	13
2.2 Hyvinvoiva henkilöstö tuottaa laadukkaat julkiset palvelut	13
2.3 Työterveyshuoltopalvelujen, hyvinvointialueiden ja järjestöjen yhteistyö	14

Johdanto

Kunta- ja aluevaalit järjestetään Suomessa 13. huhtikuuta 2025. Ennakkoäänestys on käynnissä 2.–8. huhtikuuta 2025 välisenä aikana.

Kuntavaaleissa valitaan kunnan valtuustoon valtuutetut, jotka päättävät kunnan toiminnasta ja taloudesta. Aluevaaleissa aluevaltuustoon valitaan valtuutetut, jotka päättävät sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen järjestämisestä hyvinvointialueilla.

Kunnissa ja hyvinvointialueilla päätetään meille kaikille tärkeiden palveluiden tulevaisuudesta. Kunnat ja hyvinvointialueet ovat myös hyviä työpaikkoja ja niiden piirissä tehdään arvokasta työtä. Nykyhallituksen lyhytnäköisen leikkauspolitiikan takia nämä elintärkeät palvelut ja työpaikat ovat nyt vaarassa vähentyä.

On äärimmäisen tärkeää, että jokainen käyttää ääntään kunta- ja aluevaaleissa. **Jokaisen äänellä on merkitystä.** Vaaleilla valitut edustajat päättävät palkansaajille tärkeistä asioista. Palvelut rahoitetaan verovaroin ja tuotetaan pääasiassa julkisena työnä. Yksityisiltä tuottajilta hankitut palvelut täydentävät kokonaisuutta.

SAK:n kuntavaalitavoitteissa korostamme laadukkaita työvoimapalveluita, riittävää hyvinvointialueiden rahoitusta ja autonomiaa, hyvinvoivaa henkilöstöä, kattavaa varhaiskasvatusta ja toista astetta sekä kestäviä julkisia hankintoja.

Työvoimapalvelut siirtyvät valtiolta kuntien vastuulle osana TE2024-uudistusta. Työvoimapalveluverkosto ei saa hajautua, koska liian pienissä yksiköissä ei pystytä tarjoamaan riittävän laaja-alaisia ja laadukkaita palveluja. Työnhakija- ja työnantajapalveluiden välistä yhteistyötä on lisättävä ja kehitettävä.

Hyvinvointialueilla vallitsee merkittävä rahoitusvaje. Tämä ongelma on paikattava. Hyvinvointialueiden rahoitusperusteita on uudistettava. Alueilla on oltava myös riittävä autonomia kehittää palveluja. On tärkeää, että kaikkien ammattilaisryhmien osaamista voidaan hyödyntää palvelutuotannossa. Kuntien, alueiden ja järjestöjen välinen yhteistyö on tärkeässä roolissa nyt ja tulevaisuudessa.

Oppimistulokset ovat laskussa. Kunnat päättävät peruskoulujen resurssoinnista. Kuntien on tuettava erityisesti niitä kouluja ja alueita, joissa huono-osaisuus on yleisempää. Yhteistyö ammatillisen koulutuksen ja lukioiden välillä ylläpitää kattavaa toisen asteen koulutusverkostoa koko Suomessa.

Harmaata taloutta on mahdollista torjua onnistuneilla julkisilla hankinnoilla sekä edistämällä vastuullista yritystoimintaa ja kestävää kehitystä. Kun julkisia hankintoja kilpailutetaan, painoarvoa tulee alhaisen hinnan sijasta antaa enemmän sosiaalisille, työoikeudellisille ja ilmastokriteereille.

Kunnilla on suuri vastuu siitä, että saavutamme kansalliset ilmastotavoitteet. Jokaisen kunnan on laadittava ilmastosuunnitelma, jossa on huomioitava työelämän muutostarpeet, työllisyysvaikutukset ja työntekijöiden muuttuvat osaamistarpeet.

Info

Kuntien ja hyvinvointialueiden vastuut ja velvollisuudet:

Kunnat: Kunnat vastaavat paikallisista palveluista, kuten koulutuksesta, työvoimapalveluista, kaavoituksesta, teknisistä palveluista, kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluista sekä paikallisesta infrastruktuurista. Kunnanvaltuusto päättää kunnan toiminnasta ja taloudesta.

Hyvinvointialueet: Hyvinvointialueet huolehtivat sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen järjestämisestä alueellaan. Aluevaltuusto vastaa näiden palveluiden suunnittelusta ja toteutuksesta.

Valittavat päättäjät:

Kuntavaalit: Kuntavaaleissa valitaan kunnanvaltuutetut, jotka päättävät kunnan asioista seuraavan neljän vuoden ajan. Valtuutettujen määrä riippuu kunnan asukasluvusta.

Aluevaalit: Aluevaaleissa valitaan aluevaltuutetut hyvinvointialueiden aluevaltuustoihin. Valtuutettujen määrä on pariton luku ja määräytyy hyvinvointialueen asukasluvun perusteella.

On hyvä huomata, että Helsingissä ei järjestetä aluevaaleja, koska kaupunki vastaa itse sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen järjestämisestä.

1. KUNNAT

1.1 Kuntien työllisyyspalveluiden laatu ja rahoitus

Osana TE2024-uudistusta työvoimapalvelut siirtyvät valtiolta kuntien vastuulle 1.1.2025. Suomeen muodostetaan 45 työllisyysaluetta. Nykyiset TE-toimistot lopettavat toimintansa, henkilöstö siirtyy kuntien palvelukseen ja valtion rahoitus siirtyy kunnille yleiskatteellisena. Kunnat määrittävät sen, paljonko rahoitusta käytetään työvoimapalveluihin.

Lainsäädäntö määrittelee palveluprosessin osalta lähinnä sen, kuinka usein ja missä aikaikkunassa asiakkaita on kohdattava. Työllisyysalueet päättävät työllistymistä edistävistä palveluista, kuten työvoimapolitiittisen koulutuksen määrästä ja palkkatuen käytöstä. TE2024-uudistus mahdollistaa **työllisyyspalveluiden tiiviimmän integroinnin koulutukseen**.

Työttömyyden pitkittyessä suuri osa työnhakijoista kärsii erilaisista **työkykyä haittaavista seikoista**, kuten kroonisista sairauksista ja mielenterveyden haasteista. Nämä **vaikeuttavat työllistymistä**. Työtön jää myös ilman työterveyshuollon palveluja. Työllisyyspalvelujen henkilöstöllä on oltava valmius tunnistaa ne asiakkaat, jotka tarvitsevat työkykypalveluja. Alueiden tulee **viivyttelämättä tarjota** heille tarpeenmukaisia sekä laadukkaita sote- ja kuntoutuspalveluja.

Nuorille suunnatut monialaiset kuntien Ohjaamo-palvelut ovat vakiintuneet toimintamalliksi, jolla Suomi toteuttaa **Euroopan neuvoston nuorisotakuusuosituksen tavoitteita**. Ohjaamoista ja niiden tuesta sekä nuorten mielenterveyttä tukevasta Ohjaamoiden ONNI-toiminnasta on säädetty laissa liittyen työllistymisen monialaiseen edistämiseen. Ohjaamoissa on mahdollista hyödyntää RRF-rahoitusta vuoden 2026 loppuun saakka. TE-palveluiden siirto kunnille ja rahoituspohjan muutos vaikuttavat Ohjaamoiden toimintaan ja prosesseihin paikallisesti.

Tavoitteet

- Työllisyysalueiden on reagoitava ja ennakoitava alueen työvoimatarpeeseen ja käytävä jatkuvaa vuoropuhelua työelämätoimijoiden kanssa.
- Palveluverkosto ei saa hajautua, koska liian pienet yksiköt eivät pysty tarjoamaan laadukkaita palveluja laaja-alaisesti.
- Työllisyysalueiden määrää pitää tarkastella ja työvoima-alueita on kannustettava yhdistymään.
- Työnhakija- ja työnantajapalveluiden välistä yhteistyötä on lisättävä esimerkiksi edistämällä joustavaa työkiertoa ja mahdollisuutta muokata henkilöstön työtehtäviä.
- Työnhakijoiden ja työnantajien mahdollisuuksia kohdata on lisättävä hyödyntämällä nykyisiä palveluja, kuten rekrytointikoulutusta.
- Ohjaamoiden palveluprosessi on turvattava kunnissa.
- Työllisyys- ja hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä pitää tiivistää.

1.2 Varhaiskasvatus ja peruskoulu tulevaisuuden perustana

Oppimistulokset ovat **laskussa** Suomessa. Erityisesti ovat kasvaneet erot parhaiten ja huonoiten menestyvien oppilaiden välillä. Kunnat päättävät varhaiskasvatuksen ja peruskoulujen resursseista. Eri kuntien välillä on suuria eroja siinä, paljonko kouluissa on tarjolla viikkotunteja.

Koulun tulee tarjota turvallinen ja lasten hyvinvointia tukeva ympäristö, jossa huomioidaan lasten **yksilölliset tarpeet**. Peruskoulutuksessa tulee olla **riittävästi** resursseja joka puolella Suomea. Opettajia, sekä heidän työtään tukevia ammattilaisia, on oltava riittävästi. Opetustilojen ja -materiaalien on oltava **laadukkaita**.

Kasvu ja oppiminen sujuvat parhaiten rauhallisessa sekä turvallisessa ympäristössä, jossa on riittävästi **moniammatillista henkilökuntaa**. Lastenhoitajat ja koulunkäynninohjaajat ovat tärkeitä resursseja. Suuret ja hälyisät tilat kuormittavat lapsia ja henkilökuntaa. Mielenterveyden ja käytöksen häiriöissä **varhainen apu** on tärkeintä, mutta olennaista on **häiriöiden ennaltaehkäisy**: on luotava oppimisympäristöjä, jotka tukevat tervettä kasvua sekä lasten mielen hyvinvointia.

Monissa kunnissa on pula päiväkodeista, joiden aukioloajat sopivat eri vuorokaudenaikoina työskentelevien vanhempien lapsille. Vanhempien epäsäännöllinen työaika on haaste: lapset saattavat joutua viettämään pitkiä aikoja yksin, kun vanhempi tekee töitä iltaisin ja öisin. Lapsia ei tule kohdella eri tavoin sen perusteella, missä heidän vanhempansa ovat töissä.

Mahdollisuus tehdä lyhyitäkin keikkoja ylläpitää vanhempien työmarkkinakelpoisuutta ja nostaa työllisyysastetta. Varhaiskasvatusmaksujen ei tule olla este työmarkkinoille siirtymiselle. Kokemuksia tuntiveloitukseen perustuvista kokeiluista on hyödynnettävä.

Elinvoimaisessa kaavoittamisessa kaupunkisuunnittelu ja maankäytön suunnittelu houkuttelevat asukaita ja edistävät alueen **taloudellista, sosiaalista sekä ympäristön kestävyttä**. Monille palvelualueiden työntekijälle asumisen hinta on suurin yksittäinen kuluerä. Asumisen kustannukset vievät yleensä yli kolmanneksen käteen jäävästä tulosta, isoissa kaupungeissa ja kasvukeskuksissa vielä merkittävästi tätä enemmän. Asumiskulujen kehitys vaikuttaa alueellisesti työvoiman kohtaantoon.

Kasvukeskuksissa on liian vähän asuntoja, mikä nostaa hintoja ja vuokria. Asuntopula ratkeaa rakentamalla lisää asuntoja. Alueilla on oltava niin vuokra-, asumisoikeus- kuin omistusasuntoja. Lyhytvuokraustoiminta voi korottaa asuntojen yleistä vuokratasoa. Tämä on haaste työvoiman liikkuvuudelle, kausityövoiman saatavuudelle ja perinteiselle majoitustoiminnalle.

Tavoitteet

- Kuntien on tuettava erityisesti niitä kouluja, joissa huono-osaisuus on suurempaa, esimerkiksi lisäämällä ammattilaisten määrää ja yhteistyötä viranomaisten kanssa.
- Riittävät oppilashuollon palvelut hyvinvointialueilta kouluille sekä hyvinvointia tukevat oppimisympäristöt on turvattava.
- Päiväkotitoiminnan täytyy tukea työllistymistä, työssäkäyntiä ja huomioida työn moninaisuus.
- Kaikkien lapsien, jotka tarvitsevat paikkaa vuorohoitoon, on sellainen saatava, ja oikeutta on laajennettava myös pieniin koululaisiin.
- Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilujen laajentamista ja vakiinnuttamista on harkittava.
- Kaavoituksella ehkäistään asuinalueiden segregatiota.

1.3 Maksuton ja laadukas toinen aste

Oppivelvollisuuden laajetessa oppivelvollisilla on oikeus maksuttomiin oppimateriaaleihin- ja välineisiin sen vuoden loppuun saakka, kun he täyttävät 20 vuotta. Hallituksen päätös lyhentää maksuttomuutta kahdella vuodella peruttiin. Päätöksen toteuttaminen olisi johtanut liialliseen **byrokratiaan** sähköisten oppimateriaalien lisenssien takia. Eniten muutoksesta kärsisivät ne, jotka aloittavat opinnot myöhemmin tai tarvitsevat enemmän aikaa opintoihinsa.

Hallitus kohdistaa ammatilliseen koulutukseen 120 miljoonan säästöt. Leikkaukset voivat johtaa muun muassa siihen, että oppisopimuskoulutusta vähennetään rajusti. Vanhentunutta koulutusta on vaikeampi päivittää ja **alanvaihto vaikeutuu**.

Kunnat eivät vaikuta ammatillisen koulutuksen ja lukioiden rahoituksen määrään, mutta ne päättävät oppilaitosverkosta ja alojen koulutusmääristä. Kunnat ylläpitävät suurinta osaa lukioista ja ovat suurin ammatillisen koulutuksen järjestäjä.

Luottamustehtävät koskien ammatillisen koulutuksen ylläpitäjiä jaetaan kuntavaalitulosten perusteella. Ammatillisessa koulutuksessa on huomioitava **nuoret oppivelvolliset ja aikuisopiskelijat**. Nuoret tarvitsevat tukea työuran alun rakentamisessa. Työikäisten kohdalla korostuu osaamisen kehittäminen niin, että se vastaa työelämän tarpeita. Panostamalla ammatilliseen koulutukseen kunnat voivat **parantaa alueen työllisyyttä ja elinkeinoelämän kilpailukykyä**.

Tavoitteet:

- Kuntien on huolehdittava omilla päätöksillään siitä, että oppivelvollisuuden piirissä olevien oppimismateriaalit- ja välineet ovat maksuttomia.
- Yhteistyö ammatillisen koulutuksen ja lukioiden välillä ylläpitää kattavaa toisen asteen koulutusverkostoa koko Suomessa. Yhteistyöllä saavutetaan myös kustannussäästöjä sekä mahdollistetaan osaamiskokonaisuuksien valitseminen sekä lukion että ammatillisen koulutuksen puolelta.
- Koulutusalojen ja aloituspaikkojen määrät on vastattava alueellisen elinkeinoelämän tarvetta.

1.4 Hyvälaatuiset julkiset hankinnat keskiöön

Onnistuneilla julkisilla hankinnoilla torjutaan harmaata taloutta ja edistetään vastuullista yritystoimintaa sekä kestäväää kehitystä. Silloin kun kunnissa, kuntayhtymissä tai liikelaitoksissa toteutetaan palvelu-, tavara- ja rakennustyöt julkisina hankintoina, tuottajavalinnassa painotetaan usein **pelkkää alhaista hintaa**. Tämä on johtanut **huonolaatuisen työhön, työlainsäädäntöä rikkoviin työolosuhteisiin ja työehtosopimuksen tason alittaviin palkkoihin**. Pitkät alihankintaketjut altistavat **työvoiman hyväksikäytölle**.

Julkisten hankintayksiköiden pitää vaatia rakennusurakoihin tai palvelutuotantoon tarjouksen jättäviltä tahoilta tiedot kaikista alihankkijoista eli nimet, yhteystiedot ja lailliset edustajat, jotka osallistuvat rakennusurakan tai palvelun tuottamiseen. Hankintasopimukseen, joka laaditaan hankintayksiköiden ja tarjouskilpailun voittaneen

tahon välillä, on lisättävä seuraava ehto: Suomessa toteutettavassa hankintasopimukseen sisältyvässä työssä noudatetaan vähintään niitä työsuhteen vähimmäisehtoja, joita Suomen lain ja työehtosopimusmääräysten mukaan on noudatettava saman laatuudessa työssä.

Palveluntuottajan valinnassa laatupisteet lasketaan **vain muodollisesti**. Laatuun panostamisen lisäksi kuntien pitää korostaa **reilujen työehtojen merkitystä** yhtenä valintakriteerinä ja edellyttää palvelun tarjoajaa huolehtimaan epäkohtien korjaamisesta. Kuntien pitää kilpailuttaa hankintansa **avoimesti ja läpinäkyvästi**. Palvelusopimusten tulee olla **julkisia**, vaikka ne tehtäisiin yksityisen tuottajan tai kunnan oman yhtiön kanssa. Kuntapäätäjien on oltava **tietoisia** tarpeellisista hankinta-asiakirjoista ja palveluntuottajien kanssa sovitusta ehdoista.

Tavoitteet

- Julkisissa hankinnoissa kokonaislaatukriteerit velvoittavaksi julkisia hankintoja koskevaan lainsäädäntöön ja kilpailutuksissa enemmän painoarvoa sosiaalisille, työoikeudellisille ja ilmastokriteereille.
- Hankinta-Suomi- hankkeen laatimat ohjeet ja suositukset vastuullisista sekä toimivista hankinnoista on otettava käyttöön kaikissa kunnissa.
- Hankintasopimusten sisältö on oltava kuntapäätäjien tiedossa.
- Laadukkaille palveluille on turvattava riittävä rahoitus.

1.5 Kuntien ilmastotoimet

Kunnilla on suuri vastuu kansallisten ilmastotavoitteiden saavuttamisessa ja ilmastonmuutokseen sopeutumisessa. Kunnat suunnittelevat ilmastotoimet ja päättävät myös toimiin vaikuttavasta maankäytöstä sekä biodiversiteettitavoitteista. Näitä toimia varten tarvitaan **ilmastonmuutoksen sopeutumissuunnitelma**. Ilmastonmuutoksen hillintä- ja sopeutumissuunnitelmia laadittaessa on tärkeää kuulla **työntekijöiden edustajia**.

Kuntien ilmastosuunnitelmavaatimus poistui hallitusohjelmakirjauksen myötä, mutta **ilmastosuunnitelmat** tulee silti tehdä kaikissa kunnissa. Ilman kuntien ilmastotyötä Suomi ei onnistu hiilineutraalisuustavoitteessaan vuodelle 2035 eikä kunnat omilla tavoitteillaan.

Kuntien kasvihuonekaasupäästöjä voidaan vähentää esimerkiksi parantamalla rakennusten **energiatehokkuutta**. Kaupunkien ekosysteemien osalta tulee kasvattaa **vihrealueiden nettomäärää ja latvuspeittävyyttä**. Kuntien energiayhtiöillä on käynnissä suuri muutos hiilineutraaliin tuotantoon, mikä vaikuttaa tuhansien energia-alan työntekijöiden työnkuviin. Jos henkilöstössä tunnistetaan osaamispuutteita, on heille **tarjottava täydennys- tai muuntokoulutuksia**.

Joukkoliikenne on merkittävässä roolissa kaupunkien ilmastopoliittisten tavoitteiden saavuttamisessa ja vihreän siirtymän edistämässä. **Julkinen liikenne on olennainen osa toimivaa kaupunkia.** Koska linja-autoliikenteen osalta on jatkuvasti käynnissä erikokoisia kilpailutuksia, yksittäisten linja-autoyrittysten on hankalaa hankkia tarvittavia tiloja liikennöintisopimuksen ajaksi. Sosiaalituloilla on vaikutusta linja-autonkuljettajien työturvallisuuteen ja -hyvinvointiin sekä alan vetovoimaisuuteen ja tasa-arvoon. Joukkoliikenteen toimivaltaisten viranomaisten järjestämässä linja-autoliikenteessä kaupungin **tulisi järjestää ja antaa liikenteenharjoittajille käyttöoikeus linja-autonkuljettajien sosiaalituloihin.**

Tavoitteet

- Kaikkien kuntien on laadittava ilmastosuunnitelma, joka on linjassa kansallisen hiilineutraali Suomi 2035 -tavoitteen kanssa.
- Keskeisen infrastruktuurin, kuten vesihuollon omistus ja määräysvalta täytyy säilyttää kunnilla.
- Työntekijät on otettava mukaan suunnittelemaan kuntien ilmastotoimia ja sopeutumisstrategioita.
- Ilmasto- ja sopeutumissuunnitelmissa on huomioitava työelämän muutostarpeet, työllisyysvaikutukset ja työntekijöiden muuttuvat osaamistarpeet.
- Työtehtävästä toiseen siirtymistä on edistettävä aktiivisesti muun muassa tarjoamalla täydennyskoulutuksia.
- Julkisen liikenteen tulee tukea kuntalaisten arkea, työssäkäyntiä, asiointia ja harrastamista sekä kaupungeissa että taajamien ulkopuolella.
- Kaupungin tulee järjestää ja antaa liikenteenharjoittajille käyttöoikeus linja-autonkuljettajien sosiaalituloihin.

1.6 Liikunta- ja kulttuuripalvelut terveyden edistäjänä

Kulttuuripalvelut lisäävät väestön hyvinvointia. Kuntien tulee tarjota erilaisille väestöryhmille soveltuvia liikunta- sekä kulttuuripalveluita. Näiden palveluiden tulee olla saavutettavia.

Julkinen liikenne ja katujen kunnossapito edesauttavat sitä, että esimerkiksi rollaattorin tai lastenvaunujen kanssa liikkuvat tai näkövammaiset pystyvät kulkemaan esteettä ympäri vuoden ja hyödyntämään palveluja. Palvelujen **maksuttomuus tai edullinen hinta** tukevat sitä, että kaikki kuntalaiset pystyvät hyödyntämään liikunta- ja kulttuuripalveluita.

Tavoitteet

- Palvelujen tulee olla saavutettavia myös erilaisille toimintarajoitteisille asiakasryhmille.

1.7 Maahanmuuttajien kotoutumispalvelut

Uudistuva kotoutumislaki laajentaa kuntien tehtäviä ja vastuita, mutta samanaikaisesti kotoutumisen määrärahoja leikataan. Tulevaisuudessa kunnilla **ei ole tosiasiallisia edellytyksiä** suoriutua uusista lakisääteisistä velvoitteista. Useat kunnat sekä Kuntaliitto ovat pitäneet laskennallisen korvauksen tasoa jo pitkään riittämättömänä. Kotoutumislain kokonaisuudistus lisää kuitenkin kuntien vastuuta kotoutumisen edistämisessä.

Korvausajan lyhentäminen ja resurssien vähentäminen heikentävät kuntien halukkuutta tarjota kuntapaikkoja pakolaisille. Tämä vaikuttaa erityisesti **haavoittuvimmassa asemassa olevien ja eniten palveluita tarvitsevien**, kansainvälistä suojelua saavien maahanmuuttajien palveluihin.

Maahanmuuttajien kielikoulutuksen laadun ja määrän lisääminen on tärkeää. Tällä hetkellä jonot kotoutumis- ja kielikoulutuksiin ovat **jopa vuoden mittaisia**.

Tavoitteet

- Korvausajan lyhentämistä ei tule toteuttaa kotoutumista tukevien palvelujen järjestämisestä koituvien laskennallisten korvausten osalta.
- Kielikoulutuksella ja työelämän pelisääntöjä koskevalla koulutuksella ennaltaehkäistään syrjintää sekä edistetään maahanmuuttajien työllistymistä ja kiinnittymistä yhteiskuntaan.

2. HYVINVOINTIALUEET

2.1 Hyvinvointialueiden talous sekä palvelujen organisointi kuntoon

Hyvinvointialueiden nykyiset hallintorakenteet tarjoavat hyvät toimintaedellytykset palvelujen tuottamiselle. Toimijat eivät ole liian pieniä ja tuntevat alueensa tarpeet sekä erityispiirteet. **Hyvinvointialueiden ongelmana on vähintään yhden miljardin välitön rahoitusvaje**, joka valtion tulisi kattaa perusrahoituksen lisäksi. Laadukasta julkista palvelutuotantoa tukee julkiset inhouse-yhtiöt, jotka tuottavat muun muassa ruoka- ja siivouspalveluja.

Tavoitteet

- Hyvinvointialueiden rahoitusperusta on uudistettava niin, että alueille suunnataan lisärahoitusta perustason palvelujen ja terveyden edistämisen perusteella.
- Alueilla on oltava riittävä autonomia palvelujen kehittämisessä ja mahdollisuus päättää, mitä palveluja eri toimintayksiköt tarjoavat.
- On kannustettava hyvien käytäntöjen ja parhaiden palvelumallien jakamiseen palkitsemalla tietojen vaihdosta sekä tavoitteiden saavuttamisesta.
- On lisättävä liikkuvia ja digitaalisia palveluja, joiden avulla parannetaan palvelujen organisointia ja kustannusvaikuttavuutta.
- Digitaalisten palvelujen käytössä on huomioitava eri asiakasryhmien rajoitteet.
- Kaikkien ammattilaisryhmien osaaminen on voitava hyödyntää palvelutuotannossa, ja turhia reviiirajoja tulee poistaa.
- Palo- ja pelastustoimi on taloudellisesti pieni, mutta merkitykseltään iso osa palveluita, joten sen riittävästä tasosta on huolehdittava.
- Hoitohenkilöstön, tukipalveluhenkilöstön ja sosiaalipalvelujen ammattilaisten roolia ja tehtävänkuvia on vahvistettava.

2.2 Hyvinvoiva henkilöstö tuottaa laadukkait julkiset palvelut

Jotta julkisen sektorin palvelut voidaan toteuttaa hyvin ja laadukkaasti, niitä hoitamaan tarvitaan työssään hyvinvoivia ammattilaisia. Kannustava johtaminen sekä joustot ja jatkuva oppiminen voidaan toteuttaa **maltillisin kustannuksin**. Kun hyvinvointialueiden ja kuntien työtehtävissä on veto- ja pitovoimaa, **työvoimapula pienenee**.

Vuokratyöntekijöiden ja ulkoistuksien käyttö on **kallista** ja estää työn pitkäjänteisen kehittämisen. Vuokrafirman kautta hankittu lääkärin tai sairaanhoitajan työpanos

maksaa jopa **kolme kertaa enemmän** kuin oman työvoiman käyttö ja estää pitkien potilassuhteiden kehittymisen.

Huonosti ja hitaasti toimivat tietojärjestelmät heikentävät hyvinvointialueiden tehokasta työntekoa sekä asiakaspalvelun laatua. Henkilöstöstä on arvioitu, että tietojärjestelmien kankeuden takia työajasta menee hukkaan **jopa 20 prosenttia**. Tietojärjestelmien parantaminen ja tarpeettomien kirjausten karsiminen mahdollistaisi henkilöstömäärän kasvattamisen, jolloin työaika voisi käyttää enemmän asiakkaiden palvelemiseen sekä potilaiden hoitamiseen.

Tavoitteet

- On investoitava enemmän henkilöstön työhyvinvointiin, täydennyskoulutukseen ja työterveyshuollon palveluihin.
- Pysyviä työsuhteita, jotka tarjoavat laadukkaat työsuhteen ehdot ja työympäristön sekä asianmukaisen palkkauksen, on lisättävä.
- Henkilöstöasioihin keskittyvä jaosto, jossa suurimmat henkilöstöjärjestöt ovat edustettuina, on perustettava osaksi hyvinvointialueiden hallintorakennetta.

1.3 Työterveyshuoltopalvelujen, hyvinvointialueiden ja järjestöjen yhteistyö

Työterveyshuolto on voimavara, joka täydentää julkisia palveluja. Työssäkäyvien palveluissa tärkeitä tekijöitä ovat työkyvyn tukitoimet ja työolosuhteiden huomiointi. Nämä sisältyvät työterveyshuollon palveluihin ja auttavat vähentämään työntekijöiden työkyvyttömyysjaksoja. On tärkeää laajentaa hyvinvointialueiden ja työterveyshuollon toimijoiden yhteistyötä.

Toimiva ja aktiivinen kansalaisyhteiskunta luo vakautta ja mahdollistaa sen, että erilaisten erityisryhmien tarpeet tulevat kuulluksi ja huomioituksi. Järjestöissä työskentelee paljon työsuhteissa olevia ammattilaisia, ja järjestöjen mittava vapaaehtoistyö kanavoi vertaistukea sekä arjen apua niitä tarvitseville.

Tavoitteet

- Hyvinvointialueilla työsuhteessa olevat potilaat tulee lähettää työterveyshuollon asiakkaaksi, jos heidän ongelmansa liittyvät työkykyyn tai heillä on tarve työhön paluuta tukevaan hoitoon.
- Kuntien, alueiden ja järjestöjen välistä yhteistyötä on lisättävä. Se voi tarkoittaa taloudellista tukea, asiantuntijoiden vierailuja tai asiakkaiden ohjaamista järjestöjen vertaistuen pariin.